

Foto: Depositphotos

Epidemija je dala pospešek sprejemanju digitalnih rešitev v zdravstvu, hkrati se je dvignila motivacija za uporabo digitalnih orodij na strani državljanov.

eZdravje

Slovenija potrebuje strategijo za eZdravje

Na področju digitalnega zdravja se po svetu ogromno dogaja. V prihodnjih letih lahko pričakujemo strategijo za eZdravje, precejšnje število pilotnih projektov, sistemsko vpeljavo telemedicine, spremembe v smeri enotnega zdravstvenega kartona bolnika in še marsikaj.

Darja Kocbek

»Slovenija ima dobre temelje za učinkovito eZdravje. Že zdaj imamo veliko dobrih praks, o katerih se lahko pohvalimo pred kolegi iz tujine, čaka pa nas še ogromno dela,« pojasnjuje Polona Mežan, direktorica Zbornice MedTech Slovenija. Da je Slovenija na področju digitalizacije zdravstva dobro razvita, ima napredno zasnovano nacionalno infrastrukturo in jo kot primer dobre prakse opazijo tudi v tujini, ko delajo korake v tej smeri, poudarja Tomaž Gornik, ustanovitelj in direktor družbe Better. Epidemija je dala dodaten pospešek sprejemanju digitalnih rešitev v zdravstvu na vseh ravneh, hkrati se je v tem času občutno dvignila motivacija za uporabo digitalnih orodij na strani državljanov, ki želijo biti v procese vedno bolj aktivno vključeni, ugotavlja Vasja Rebec, direktor podjetja SRC Infonet.

Telemedicina je več kot posvet na daljavo

V prihodnjih letih lahko po besedah Mežanove pričakujemo strategijo, precejšnje število pilotnih projektov, sistemsko vpeljavo telemedicine, spremembe v smeri enotnega zdravstvenega kartona bolnika in še marsikaj. »Po naravi sem optimistka in verjamem, da lahko pričakujemo tudi boljše sodelovanje deležnikov, ki bo nujno, če hočemo Slovenijo pripraviti na evropski prostor zdravstvenih podatkov (EHDS), ki bo omogočal varno izmenjavo podatkov bolnikov s tujino in hkrati omogočal kontrolo prebivalcev nad svojimi podatki,« nam je povedala Mežanova.

Zaradi epidemije je bilo treba delno spremeniti način komunikacije med zdravnikom in bolnikom. Prostor posveta z zdravnikom ni več vedno le ordinacija, ampak vse pogosteje aplikacija, kar se je pri določenih boleznih in določenih bolnikih izkazalo za pozitivno. »Osebo telemedicino razumem mnogo

Prostor posveta z zdravnikom ni več vedno le ordinacija, ampak vse pogosteje aplikacija, kar se je pri določenih boleznih in določenih bolnikih izkazalo za pozitivno.

Nadaljevati oziroma pospešiti je treba digitalno opismenjevanje tako laične kot strokovne javnosti.

širše od zgolj posveta na daljavo. Vsekakor vključuje tudi stalno spremljanje in beleženje podatkov o bolnikovem stanju in predvsem tudi opozorila zdravniku, ko se bolniku stanje poslabša do te mere, da potrebuje kakršnokoli intervencijo,« razlaga sogovornica.

Na področju digitalnega zdravja se po njenih besedah po vsem svetu res ogromno dogaja, kar je odlično, hkrati pa še nimamo ustaljenih procesov za evalvacijo, odobritev, integracijo v sistem, financiranje kot tudi povezavo z drugimi podatki. To je zagotovo področje, ki ga je pandemija pospešila, treba pa je pogledati, kako ga naslavljajo najuspešnejše države in se ne ustaviti pri doseženem. »Če omenim še konkreten pozitiven primer: vse več ljudi si nalaga aplikacijo zVem, sicer trenutno še bolj za dostop do potrdil o cepljenju, ponuja pa veliko več. Nadaljevati oziroma pospešiti pa je treba digitalno opismenjevanje tako laične kot strokovne javnosti,« pravi Mežanova.

Po njenem mnenju Slovenija brez dvoma potrebuje strategijo na področju eZdravja in jo veseli, da je ta tudi v pripravi. Strategija bo zajela potrebne spremembe na področju eZdravja, med katerimi je izjemnega pomena tudi pregled in prilagoditev zakonodaje, ki nas večkrat omejuje kot spodbuja k napredku. Finska denimo ima že nekaj let zakon za sekundarno uporabo zdravstvenih podatkov, ki je podlaga za bolj personalizirano zdravljenje posameznikov, za boljše razumevanje bolezni, načrtovanje zdravstvenih kapacitet, za odločanje na podlagi dokazov, pa tudi za pospešitev raziskav in krajsanje časa do prihoda zdravstvenih inovacij na trg. Mežanova upa, da bo strategija zajela tudi področje zaupanja uporabnikov zdravstvenega sistema do deljenja podatkov in digitalno opismenjevanje tako laične kot strokovne javnosti.

Trije vidiki digitalizacije aktivnosti medicinskih ekip

Tomaž Gornik izpostavlja, da smo v Sloveniji v 90. letih prejšnjega stoletja med prvimi uvedli kartico zdravstvenega zavarovanja, ki je s številko zdravstvenega zavarovanja povezovala vseh pacientovih dogodkov. Na nacionalni ravni smo uvedli tudi eRecept in eNapotnico. V bolnišnicah so administrativni in obračunski procesi relativno dobro digitalizirani.

Okoli 500.000 državljanov ima že dostop do svojega zdravniškega kartona, ki je vsem sicer dostopen že tri leta, a širša javnost s tem ni kaj dosti seznanjena. »Tudi standard, ki ga uporabljamo za elektronske zdravstvene zapise pacientov (openEHR), je sodoben, izziv pa predstavljata predvsem razpoložljivost in izmenjava kakovostnih in uporabnih kliničnih podatkov med vsemi deležniki,« razlaga Gornik. Po njegovi oceni je temu tako zato, ker področje dela zdravnikov, medicinskih sester in farmacevtov poteka še večinoma brez ustrezne digitalne podpore. Imamo sicer nekaj dobrih izjem, kjer celotno medicinsko osebje pri svojem delu redno uporablja tudi t. i. klinične informacijske sisteme.

Za uspešno digitalizacijo aktivnosti medicinskih ekip so po Gornikovi besedah ključni trije vidiki. Prvi je strokovna ekipa na nacionalni in lokalni ravni, ki bo določila prioriteta področja za digitalizacijo, zahtevane izide, povezane z digitalizacijo in bo opolnomočena, da upravlja s kliničnimi vsebinami in podatki. Drugi vidik predstavljajo kakovostne in uporabniku prijazne IT rešitve, ki bodo pokrivalo delo medicinskih ekip in bodo med seboj popolnoma povezane, tako da bodo imeli vsi uporabniki vedno na voljo prave in kakovostne podatke, na podlagi katerih bodo lahko sprejeli informirane odločitve. Tretji vidik je pristop k digitalizaciji, ki temelji na dobrih praksah in sodelovanju stroke.

»V prihodnjih dveh letih vidimo predvsem več aktivnosti na področjih digitalizacije aktivnosti medicinskih ekip, večjega vključevanja pacientov v proces zdravljenja preko namenskih aplikacij, povezanih v nacionalno infrastrukturo eZdravje, ter večje vključenosti stroke v proces digitalizacije,« nam je razložil Gornik.

Zelo pomembno pa je po njegovih besedah tudi izobraževanje. V Sloveniji bi morali uvesti kakovostna izobraževanja s področja medicinske informatike za obstoječe in nove deležnike, ki bodo sestavljali ekipe za digitalizacijo tako na nacionalni ravni kot tudi pri izvajalcih zdravstvene dejavnosti.

Kaj je prinesla epidemija?

Med novostmi, ki jih je prinesla pandemija, Gornik izpostavlja, da se zdravstveno varstvo pospešeno seli iz bolnišnic v socialne zavode in domove, pacienti hočejo biti bolj vpleteni, ko gre za njihovo zdravje in dobro počutje, zahtevajo popoln dostop do svojih zdravstvenih podatkov in ne nazadnje, pandemija je pospešila inovacije in razvoj novih modelov zdravstvenega varstva.

»Pandemija je jasno pokazala, kako pomembni so kakovostni in hitro dostopni podatki, ki pomagajo zdravstvenemu osebju pri njihovih odločitvah glede zdravljenja, pa tudi drugim zdravstvenim institucijam pri vodenju ukrepov za zmanjšanje posledic epidemije,« nam je pojasnil prvi mož družbe Better.

Ti trendi po njegovem kličejo po vzpostavitvi sistema celovitih baz zdravstvenih podatkov o pacientih, ki so dostopni vsem deležnikom v zdravstvenem sistemu, ne glede na to, v kateri aplikaciji in katerem ponudniku v zdravstvu nastanejo, ter uporabi sodobnih aplikacij in IT rešitev, ki podpirajo te nove modele zdravljenja na daljavo.

»Pričakujemo, da se bo trend po zahtevi enostavnega dostopa do podatkov in uvedbi sodobnih IT rešitev za vse ravni zdravstva nadaljeval, kar bo vodilo v izgradnjo ekosistema različnih rešitev, ki se bodo med seboj varno povezovale preko enotnega elektronskega kartona pacientov,« pravi Gornik. Slovenija je po njegovi oceni v dobrem položaju, ker že ima vzpostavljeno nacionalno eHrbtenico, ki omogoča izgradnjo takšnega ekosistema in hitro nadaljnjo evolucijo digitalnega eKartona pacientov.

Vse več ljudi si nalaga aplikacijo zVem, sicer trenutno še bolj za dostop do potrdil o cepljenju, ponuja pa veliko več.

Okoli pol milijona Slovencev ima že dostop do svojega zdravniškega kartona, ki je vsem sicer dostopen že tri leta, a širša javnost s tem ni kaj dosti seznanjena.

Obeta se več aktivnosti na področjih digitalizacije aktivnosti medicinskih ekip, večjega vključevanja pacientov v proces zdravljenja preko namenskih aplikacij, povezanih v nacionalno infrastrukturo eZdravje, ter večje vključenosti stroke v proces digitalizacije.

Gornik se strinja, da Slovenija nujno potrebuje strategijo na področju eZdravja, saj digitalizacija zdravstva praviloma poteka v štirih fazah, ki si sledijo. Prva je digitalizacija posameznih zdravstvenih institucij, pri čemer smo v Sloveniji dobri, moramo pa še bolje digitalizirati klinični vidik. Drugi del je povezava teh sistemov med seboj, kjer je stanje tudi še zadovoljivo, infrastruktura je postavljena, razširiti jo je treba s klinično vsebino. Tretja faza je, da je mogoče iz podatkov potegniti uporabne informacije oziroma zaključke. Pri nas je tega še izjemno malo. Četrta faza pa je, da to znanje vrnemo v zdravstveni sistem, kjer ga uporabijo, in tega nima tako rekoč še nihče na svetu.

»Slovenija torej v prvi vrsti potrebuje strategijo, kako najprej doseči kakovostno raven druge in tretje faze, na daljši rok pa razmisliti tudi o doseganju četrte faze,« pojasnjuje Gornik.

»Reakcija na akcijo«

V Sloveniji se že približno 40 let ukvarjamo z digitalizacijo zdravstvenih in obzdravstvenih procesov. To bogato zgodovino smo pred približno 10 leti nadgradili še s projektom eZdravje na nacionalni ravni, kar nas je tudi na različnih lestvicah stopnje digitalizacije zdravstva uvrščalo visoko v evropskem merilu, saj smo med prvimi uspešno uvedli množične nacionalne zdravstvene rešitve, med njimi npr. e-Recept, pravi Vasja Rebec.

Projekt eZdravje je bil po njegovih besedah vsekakor prebojni, saj smo med prvimi v Evropi uspešno uvedli serijo platformskih rešitev za standardizirano izmenjavo (in nadaljnjo uporabo) podatkov in dokumentov med zdravstvenimi ustanovami. »Velik pomen eZdravja pa vidim tudi v tem, da smo vsi akterji in deležniki ob teh rešitvah – če ne že prej – v praksi čutili, da sodelujemo v velikem in kompleksnem zdravstvenem ekosistemu, ki je v nenehnem razvoju,« nam je pojasnil Rebec.

Epidemija je odprla pot digitalnim tehnologijam in njihovi sprejetosti v zdravstvo, govorimo lahko o tem, da je dopustila predvsem hitro »reakcijo na akcijo«. »Ponudila nam je priložnost, da k razvoju in tehnološkimi izzivom pristopimo z novimi, agilnimi metodami, da smo inovativni pri prepletu obstoječih tehnologij. V času epidemije je morala biti rešitev razvita in v uporabi v nekaj dneh, v formatu, ki je uporabniku – zdravstvenemu delavcu in državljanu – blizu in ga zna uporabljati,« razlaga Vasja Rebec.

Večina »covid« rešitev, na primer mobilna aplikacija za naročanje na testiranje, aplikacija za obveščanje o rezultatih testov, zadnja za preverjanje pogoja PCT, je bila dobro sprejeta. »Nekatere so se izkazale takoj, druge so potrebovale nekaj časa, da so pokazale svojo pravo vrednost oz. jo še bodo, vmes je tudi kakšna slaba praksa, a to je krivulja učenja in na nek način vodilo agilnosti,« pravi Rebec.

V SRC Infonet so agilno pristopili k razvoju mobilne aplikacije za podporo procesom na odzemnih mestih za testiranje s testi HTA in PCR. Vstopne točke je tako bilo mogoče vzpostaviti zunaj zidov zdravstvenih

organizacij, z nizkimi stroški in na lokacijah, ki omogočajo pretočnost množice. Čas identifikacije pacienta in naročila na testiranje so skrajšali s 3-5 minut na 30 sekund.

»V tem času nam je uspelo zelo hitro preiti iz 'teorije o pacientu v središču' v prakso na parkiriščih, če se lahko pošalim. Aplikacije so manjše oz. specializirane za omejeno število procesov, zato hitre, intuitivne, njihovo dodano vrednost pa potrjujemo s tem, da ostajajo v uporabi tudi v sedanjem času, ki mu pravimo nova realnost,« razlaga Rebec.

Za prihodnost ostaja optimističen predvsem iz dveh razlogov. Prvi nezanemljiv razlog je, da se dejansko obetajo večja vlaganja v digitalizacijo. Drugi, morda še bolj pomemben, pa je, da se pri pripravi strategije eZdravje naslavljajo prave teme, kot so standardizacija, šifranti, predvsem pa skrbništvo obstoječih in bodočih rešitev, kadrovska kompleksna na več ravneh in zavedanje, da je ta kompleksen ekosistem treba vseskozi skrbno »negovati«.

Strategija na področju eZdravja po Rebčevih besedah pomeni ne samo, da gledamo v prihodnost, pač pa se v procesu priprave ozremo tudi nazaj, na prehojeno pot, analiziramo rezultate in učinke. Dobra analiza je vedno tudi dobra podlaga za določanje novih usmeritev, prioritet in odločitev, kam se bomo usmerili in kaj želimo doseči v naslednjih petih letih. V okviru priprave strategije eZdravja in naložbenega načrta za obdobje 2022-2027 je po Rebčevi oceni bilo narejenih kar nekaj korakov v pravi smeri.

»Predvsem pozdravljam, da se v trenutnem procesu nastajanja ne zanemarija temeljev, ki so: začetna vključenost velikega števila deležnikov zdravstvenega ekosistema, potreba po enotnih standardih in šifrantih na nacionalni ravni ter učinkovito skrbništvo le-teh, opolnomočenje obstoječih rešitev, kritičen pregled zakonodaje in regulative, kadrovske in kompetenčni primanjkljaj,« nam je naštel prvi mož SRC Infoneta.

Ko govorimo o vsebinah, pa so trenutno v ospredju interoperabilnost, telemedicina, enotni zdravstveni karton, opolnomočenje in nadgradnja obstoječih rešitev. Rebec upa, da se v tem dokumentu ne bo pozabilo, da imajo projekti/rešitve dodano vrednost le, če se v praksi uporabljajo. Upa tudi, da bo v končnem dokumentu zadosten poudarek na opolnomočenju uporabnikov, ki jih mora biti preprosto dovolj (pa naj gre za zdravnike ali paciente), morajo imeti zadostne kompetence in veščine, biti morajo ustrezno informirani in usposobljeni ter začutili dodano vrednost te ali one rešitve.

Prav tako je treba razumeti, da to ni enkraten dogodek ali projekt, temveč gre za nenehno skrb za ustrezno okolje, kjer bodo zdravstveni delavci, pacienti, državljanji in ostali akterji motivirani in pripravljeni za uporabo teh rešitev. Šele tako bo digitalno zdravstvo, eZdravje, polno zaživelo in doseglo svoj namen, nam je pojasnil Vasja Rebec. **gg**

Trendi kličejo po vzpostavitvi sistema celovitih baz zdravstvenih podatkov o pacientih, ki so dostopni vsem deležnikom v zdravstvenem sistemu.

Med prvimi v Evropi smo uspešno uvedli serijo platformskih rešitev za standardizirano izmenjavo (in nadaljnjo uporabo) podatkov in dokumentov med zdravstvenimi ustanovami.

V času epidemije je morala biti rešitev razvita in v uporabi v nekaj dneh, v formatu, ki je uporabniku – zdravstvenemu delavcu in državljanu – blizu in ga zna uporabljati.